

T24, 10 Eylül 2011, Işıl Öz

TÜBA Darbesi Bilim İnsanlarını Rahatsız Ediyor

AKP'nin gerçekleştirdiği “bilimsel darbe” bilim insanlarını rahatsız ediyor.

Yakın zaman önce yayımlanan kararname ile Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Başbakanlık'tan alınıp Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlandı ve Türk Akademisi (TÜBA)'nin kontrolü hükümete verildi. Bu hareket Türk bilim insanları başta olmak üzere, dünya genelinde tepki gördü.

TÜBİTAK'ın uzun zamandır hükümete yakın olduğu aşikar. Atılan son adım ile bu ilişkinin takviye ve kurumsallaşma olduğunu geçtiğimiz günlerde Nature'da çıkan makalede de okuduk.

“Devralmaya karşı mücadele edilmelidir” ara başlığı ile dikkatleri çeken Nature, TÜBİTAK'ın bir devlet kurumu olduğunun, hükümetin himayesinde özerk bir kuruluş olarak 1993 yılında kurulduğunun altını çiziyor. TÜBA'nın devralınmasının ise çok daha önemli olduğunu, yaklaşık 82 tam üye ile (toplam 140 üyelik) ve burs, ödüller, hükümete bilimsel tavsiye sunan yayın raporları hazırlamak dahil olmak üzere birçok önemli işe imza attığını, İnterAcademy Paneli, ALLEA, AASA gibi uluslararası kuruluşlarda aktif olduğunu vurguluyor. Hükümetin TÜBA'ya müdahale ile büyük bir hata yaptığını düşünüyor: “Her demokratik ülkede, bağımsız bilimsel tavsiyelerde bulunmak için bağımsız bir akademi gereklidir. Kararın tersine çevrilmesi için Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'e itiraz edildi. Dünya çapında bilim insanlarının da bu gelişme sonrası sessiz kalmamasını diliyoruz...”

‘1984 romanını devlet yönetme kullanım kılavuzu diye kullanıyorlar!’

Bilim dünyasında başarılı işlere imza atmış birçok akademisyen ile bu konuda görüşme şansım oldu. Ortak kanı, TÜBA'nın halihazırda çok da etkin bir kuruluş olmadığı yönünde. Bu en son olaydan önce de politik baskıdan ve oto-sansürden muaf olmadığı düşünülen TÜBA'nın toplumda tartışılan bilime dayalı ya da bilimsel politikayı ilgilendiren konularda hiç sesi duyulmamış. Ev-

rim konusunda örneğin, TÜBA'nın tek yaptığı, Amerikan Bilim Akademisi'nin bir yayını 1990'lı yıllarda Türkçe'ye çevirmek olmuş. Aynı şekilde, Türkiye'deki biyoloji araştırmalarını neredeyse durduran biyoteknoloji yasası tartışılır ve kabul edilirken TÜBA'nın sessiz kaldığı, GDO'larla ilgili bir açıklaması, konum alınının olmaması, sizce de ilginç değil mi?

Sonuçta, görüştüğüm akademisyenler arasında, TÜBA'nın şimdiye kadar görevini başarıyla yerine getirdiğini savunan olmadı.

‘Türkiye’de bilimin acizliği aşikar’

Konuştuğum bir araştırmacı, Nature dergisinde, Türkiye’de bilime atılan çelmeler hakkında çıkan haberlerin, bilim insanlarımızın dergideki toplam yayın sayısından daha fazla olduğunu söylüyor ve ekliyor: “TÜBA'nın işlevselliğini bir kenara bırakalım, YÖK ve TÜBİTAK'ın aksine, en azından tanım itibarıyla bağımsız görünen bu akademinin de devlet kontrolü altına alınması tehlikeli bir kurumsallaşmanın göstergesi. Bu düzenleme, siyasi iktidarın kendi amaçları doğrultusunda ilerlerken, hiç bir eleştiriye veya uzman görüşüne tahammülü olmadığını açıkça gösterdiği gibi, aynı zamanda arkasındaki beyinlerin de uluslararası bilimsel saygınlığın işleyişi hakkında pek de fikirlerinin olmadığını işaret ediyor. Uluslararası saygınlığının henüz sadece üyelerinin bireysel başarıları üzerine kurulu olduğu bu genç akademi, ilgili düzenlemeden sonra hızla saygınlığını yitirecek ve sadece ülke içerisinde bilimin gelişmesine köstek olarak kullanılacak kukla bir akademi konumuna düşecektir.”

Bir başka isim, bu yeni düzenlemenin “bilim akademisi” kavramına taban tabana zıt olduğunu söylüyor: “Dünya’daki köklü (gerçek) bilim akademileri (Royal Society ya da ABD’nin NAS gibi), bilim adamlarının kendilerinin organize ettikleri kurumlar. Elbette bir noktada devletten (ya da krallarından) onay ve destek alıyorlar, ama bir akademinin en önemli unsuru kendi kendini yö-

netmesi ve üyelerini kendilerinin belirlemesi. Bakanlar kurulu gibi herhangi bir bilim dalında yetkinlik sahibi olmayan, politik bir kurulun bilimler akademisine üye ataması büyük saçmalık. YÖK'ün üye ataması da keza: zaten YÖK'ün varlığı kendi başına bir ayıp, bu idari kuruma akademik konulara daha da çok karışma hakkı verilmesi tam bir trajedi.”

Peki, hükümetin ve YÖK'ün atayacağı kişilerin davranışları nasıl olur?

Bakan'ın açıklamasına göre, atamalarda atıf sayısına, h-değerine bakılacakmış. 1500 atıfı, 20 h-değeri olan bilim insanlarını seçeceklermiş. Teoride, bu üst düzey insanlarımızı atayacakları anlamına geliyor. Görüştüğüm akademisyenler, “bu bilim insanları hükümetin iki dudağı arasında bir kuruma üye olmayı kendilerine yakıştırabilecekler mi?” sorusunu soruyorlar. Umutlu değiller, ama hükümet bu kuruma atayacak insan bulamayıp kararından dönse mutlu olacaklarını belirtiyorlar. “Şimdi atıf sayısına bu kadar önem veriyormuş gözükmesine rağmen, geçtiğimiz 8 sene boyunca TÜBİTAK'ı toplamda 5 atıfı olan (h-değeri:1) Nükhet Yetiş'e emanet etmiş olması hükümetin bu konudaki güvenilirliğinin göstergesi” diyorlar...

Atıf sayıları alana bağlı olarak büyük değişiklik gösteriyor...

Çok sayıda araştırmacının çalıştığı, vaka incelemesi ve klinik deney yapılan tıp alanlarında atıf sayıları yüksekken, sosyal bilimler, antropoloji gibi alanlarda araştırmacı sayısının nispeten azlığı, yazılan makalelerin uzun ve daha seyrek olması ve kitapların daha çok önem taşıması gibi nedenlerle SCI atıf sayısı gibi metrikler yanıltıcı olsa da, Türkiye'de Web of Knowledge'de h-değeri 20 olan 300 kişinin bile belki bulunamayacağı iddia ediliyor.

O nedenle, “eskiden h-değer olsaydı çoğu ismin işsiz kalması da kaçınılmazdı” yorumlarına şu dönem kulak tıkamamak lazım belki de. “Uzun yıllar çok atıf almayı yıllar sonra değeri anlaşılacak çok bilim insanı var bilim tarihinde” diyen bir akademisyenin söyledikleri dikkate değer: “Sayısal göstergeler birisinin ne kadar etkin bir bilimadamı olduğu konusunda fikir verse de, bir ülkenin bilim elitlerini seçme gibi bir işi sadece sayılara bakarak yapmanın akademinin mantığına ters olduğunu yineleyelim. Sonuçta, bu akademinin görevi-

ni Türkiye kamuoyunu ve hükümetini bilimsel konularda bilgilendirmek, danışma hizmeti sunmak, politika geliştirilmesine yardımcı olmak. Bütün bu konularda fikir belirtecek, danışmanlık yapacak insanların, kendi aralarına kimin katılacağını belirleyemeyecek olması çok acı.”

Ya hükümet fikrini değiştirmezse?

“TÜBA artık yalnızca sözde bir akademi olacak. Bu durumda yapılması gereken, TÜBA'nın açıklaması uyarınca bağımsız bir akademi kurulması. Devlet desteği olmasa da bu akademi eskisinden daha etkin olabilir. Bağışlarla kendi bütçesini oluşturabilir, toplantılar düzenleyip toplumu ilgilendiren bilimsel konularda görüş bildirebilir. Bu durumun yurtdışında da tanınması gerekir, uluslararası bilimsel örgütlerin Türkiye Bilimler Akademisi olarak bu kukla kurumu değil gerçek akademiyi tanımalarını sağlamak gerek. Bunlar yapılabirirse belki hükümet, Türk bilim camiasına bir iyilik yapmış olacak.”

Son söz: “TÜBA'nın işlevselliği veya h-değeri kriterleri gibi detayları irdelerken, büyük çerçevede olan biteni, yani halkın tarafsız bilgiye erişim özgürlüklerinin siyasi iktidar tarafından gittikçe kontrol altına alındığını gözden kaçırmamalıyız.” ♦

